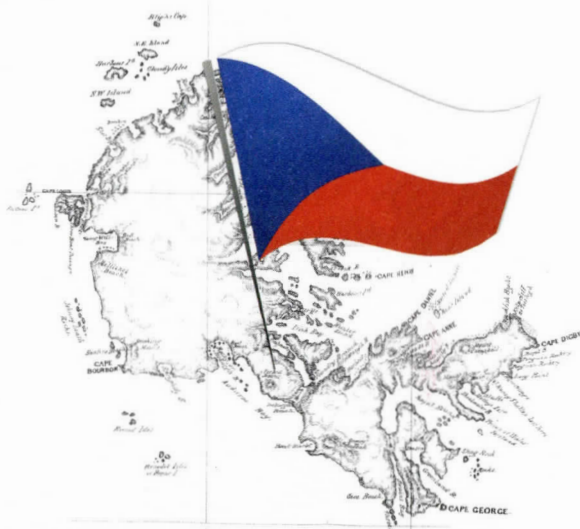

PETR PITHART

Prsty do ran I

Výběr z textů
1960–1989

ACADEMIA

PETR
PITHART

Prsty do ran I

Výběr z textů

1960–1989

Academia
Praha 2018

Kudy chodím

a co jsem tím chtěl říci:

*vím všechna ne
ani kam s nimi nevím
ano jak ruku podané
pletu si pravé s levým*

nebe modré jako modré nebe!

*pak v lomu ticha
slovo vylámané
žene moje pýcha
zpátky do kamene*

*však kudy chodím
tudy jdu*

P. P., 20. května 1962

PŘED VYPLUTÍM...

Jakže? Výběr z textů posbíraných podél dráhy P. P., vysokoškolského pedagoga, tajemníka výzkumného týmu, politického publicisty, pak disidenta, čerpače podzemních vod, zahradního dělníka, nočního hlídače, skladového referenta („na skladě trubky bezešvé přesné i jekly čtvercové ocelové plné...“), pak ještě v půlobratu knihovníka a v dokončeném obratu politika, předsedy vlády a Senátu, a naposled zas vysokoškolského učitele... celé, že to curriculum je uvozeno lyrickými básničkami? Snad proto, že – zpívalo se v písni Suchého a Šlitra – „trocha poezie nikoho nezabije“? Nebo aby se ukázalo, že i on...? Nikoli. Ty básně stojí na začátku jeho příběhu nadepsaného „homo politicus“.

V synovi předválečného komunisty Viléma P. (za války vězněného v Terezíně a v Dachau, od půlky padesátých let pracovníka „zamini“ a diplomata, čs. ambasadora ve Francii, odvolaného po jeho protestu proti sovětské invazi 1968), se začal probouzet zájem o věci veřejné až ve druhém, třetím ročníku studia práv, kolem roku 1959. Do té doby se P. P. s politikou míjel. Vysvětlitelné je to – krom rodinného prostředí – tím, že čtyři roky předtím musel dotyčný žít izolován od vrstevníků v jakémsi idiotském internátu, kam se ukládaly děti diplomatů. Jako zástavy, aby snad neutekly, tedy celé rodiny, na Západ...

Tak nějak. Vzpomínám si, že o tom, co se dělo v šestapadesátém v Maďarsku, jsme museli my, patnáctiletí chovanci, nastoupení před snídaní ve vyrovnané řadě na chodbě, vyslechnout varování od vystrašeného ředitele internátu: možná, chlapi, že někde uslyšíte... Kde se dalo něco jiného uslyšet? Do hospody jsem se

spolužáky ze střední školy nesměl, měli jsme v intru tuhý denní řád. To už i vojna byla v tomto ohledu lepší. Narukoval jsem k pohraniční strážní, a ač se to nezdá, nebylo to na té šestadvaceti-měsíční (!) službě na moravsko-rakouské hranici zrovna kádrově vyhraněné: sloužil jsem tu s reptaly, s geniálním kreslířem, zaťatým antikomunistou a melancholikem Vladimírem Jiránkem, s Rudolfem Zemanem, posléze neposlušným komunistou, disidentem, redaktorem samizdatových *Lidových novin*, nakonec šéfredaktorem už zas legálních *Lidovek*.

Do svého prozření na vysoké škole jsem žil naplno atletikou (sprinty) a hlavně tedy poezií. Přečetl jsem ji, tedy českou, snad skoro celou – nejprve snivě, na palubě s nostalgickými verši Antonína Sovy, v nichž mimo jiné vyplouvá se „na daleké ostrovy“ (do nichž se tiše počítají i Kergueleny), pak v uctivém závěsu za Nezvašem, jehož verše z *Edisona* mně tenkrát zněly v hlavě jako zaklínadla. Byla to poezie se svou metafyzikou, tím, co je „za věcmi“, a ovšem i nelehké osudy básníků, Halase (toho především), Zahradníčka, Hrubína, Seiferta, které mne probudily ani ne tak ze sna, jako z naitivity a nevědomosti, v mém věku již trapné.

To už jsem byl na cestě, ze které jsem už snad nikdy nesešel. Ve své publicistice – od prvních textů v týdeníku *Literární noviny* – nemám za pětapadesát let ani jeden, který bych snad chtěl schovat nebo zničit. Čímž jsem se od začátku lišil od (starších) reformních komunistů, mezi něž jsem v druhé půlce šedesátých let rychle zapadl, v *Literárkách* i v akademickém týmu pro reformu politického systému, vedeném Zdeňkem Mlynářem. Jak zprvu opožděný, byl jsem pak těmito jistěže inspirujícími společenstvími maximálně urychlován. Vybavilo mě to prostředí ale také imunitou proti přepjatostem všeho druhu, proti patosu, sentimentalismu, sebeospravedlňující prezentaci či proti radikalismu, coby omluvě za minulá bloudění. Dá se to myslím vyčíst z mých tehdejších textů.

Že jsem konzervativec, spíše náturou než výchovou, jsem se dozvěděl až za svého krátkého studijního pobytu v Anglii, tehdy ještě té „staré, dobré“. Kdybych se – se zrušenou výjezdni doložkou – začátkem roku 1970 nevrátil domů, stal bych se emigrantem, a to jsem nechtěl. Cosi jsme tu rozdělali, ano, už i já, dopadlo to

špatně, nemůžeme od toho ale utéci – to bych se styděl říci nahlas, zdálo se to být patetické, ale tak jsem to cítil. Tedy jsem se stal brzy disidentem, ať už jsem chtěl či nechtěl. Se ztrátou původního profesního zařazení, nevydírán požadavkem loajality v rámci „společenské smlouvy“, kterou normalizační režim uzavřel s domácím obyvatelstvem, byl jsem takto obdarován svobodou – v mém případě svobodou slova, v textech od té doby už jen ineditních, tj. v samizdatu sedmdesátých a osmdesátých let. Také v exilových časopisech.

Svou životní dráhou a svým generačním nezařazením (my, děti narozené na začátku války, jsme prý cosi jako „mezigenerace“) měl jsem vlastně nezaslouženou kliku: v těžkých dobách jsem nikdy nestál před morální volbou, zda se přidat ke špatnému režimu, či k jeho odpůrcům, později k tehdy konjunkturální polistopadové „pravici“, či k beznadějným středolevým liberálům: vždycky jsem byl předem „jasný případ“. Když se vyhazovalo z fakulty, když se podepisovala Charta 77 i když se v devadesátých letech dělilo Občanské fórum... Nikdy jsem se nemohl cítit hrdinou, často jsem stál se svými pochybami, se svou skepsí v menšině či úplně sám, odsouván tak z předních vojů.

V této knize doplňuje se mnou čtenář, pokud ho zaujmu, až do časů těsně předlistopadových. Snad uzná, že jsem onen „Listopad“ sice aktuálně nepředjímal, myslím „kdy a jak se stane“, zato jsem dosti přesně předvídal potíže, které si přes toto historické datum povlečeme z času, jenž předcházeli. Tyto takříkajíc strukturální znaky jsem se pokoušel vyčíst nejen z doby normalizační, let 1969–1989, kdy byla napsána většina textů v této knize, ale vůbec z „duchovních dějin českého národa“. Zůstávají tu mimochodem jako syndromy s námi dodnes, ba kulminují zrovna teď, když tohle píšu. „Zeman“ s „Babišem“ (jako dobové příznaky, svého druhu pojmy: proto v uvozovkách) jsou v tomto smyslu, každý jinak, přenošenými plody normalizace. Zasáhla nás všechny, ale pozor, nikoli normalizace následující sovětskou okupací, ale tzv. „znormálněním“, které jsme sami konformně připustili, jímž jsme ze sebe vypudili „bláznivý“ idealismus, nejen ochotu k oběti, ale i ony snílkovské cesty „na daleké ostrovy“...

Já sám – dnes už v letech, dostatečně už jasný i sám sobě, abych se nemusel rozhodovat, kde je mé místo – ohlížím se v čase, shledávám souvislosti a analogie. Obecné znepokojení nad dnešním stavem tuzemska je pro mne součástí jednoho, mně myslím srozumitelného, protože i prožitého příběhu. Říká-li se o českých dějinách, že jsou svou povahou diskontinuitní, pokouším se v nich svými texty, vždy v žánru eseje, nikoli odbornického pojednání či politického traktátu, rozpoznávat přece jen jisté skryté souvislosti a spodní, tj. i utajované proudy. Taky proto píšu.

Petr Pithart
květen 2018

OBSAH

Před vyplutím.	6
Ukázky rané poezie	12
S Jiřím Boguszakem na Kergueleny a zase zpět.	20
Národní fronta, nebo parlament?.	27
Hledání společné řeči	33
Politické strany a svoboda slova	47
Chyba není v telefonech	60
Musí jít o právo na samosprávu	64
5. ledna 1968?	69
Živá slova	78
Alimenty platím já.	83
Možnost č. 5.	85
Podivné souvislosti	91
Emigrace a opozice	96
Nečekání na Godota.	122
Průklepový papír bílý 30 gr/m ²	148
Páteční úklid.	163
Bedra některých	169
Disi-rizika	175
Pokus o vlast: Bolzano, Rádl, Patočka a my v roce 1979	194
Odvahu myslet	224
Slovo k odsunu	242
Proměny intolerance.	269
Před půl stoletím v R. Č. S.	308
Smlčeti zlato.	317
Šetřme své dějiny!	327

Dějiny, kampaně a národní sebevědomí	346
Uznání proroka v Čechách	360
O bourání bohů	386
Fronta proti Hradu	397
První léta T. G. Masaryka v Praze	458
Jedno svědectví o Masarykově hledání „viditelné církve“	465
Kavalír Josef Pekař	481
Mrtvá a živá voda	516
Z Prahy německé a židovské	523
Neklidný život pražských pomníků a soch	544
Přání republiky	561
Napsat ústavu?	565
K Patočkovým Dopisům německé přítelkyni	571
Sociální a ekonomický vývoj Československa v osmdesátých letech	594
Ediční komentář ke IV. svazku Spisů Petra Pitharta	612
Jmenný rejstřík	616